

Jason Karagiannidis

Economie na corona: nabeschouwing van een café Masereel

Begin mei gingen Sasha Dierckx (denktank Minerva) en Peter Mertens (PVDA/PTB) in debat, of beter gezegd in gesprek voor ons café Masereel. Hoe kan onze economie hervormd worden na Corona? Het is alvast geen overbodige vraag. Een vraag die in Vlaanderen (helaas) weinig aan bod komt. Vooral het macro-economische debat lijkt in de populaire pers genegeerd te worden, in tegenstelling tot andere Europese landen. Opmerkelijk is dat er internationaal een aantal dogma's lijken te sneuvelen. Zo riep de Britse zakenkrant *The Financial Times* op om te stoppen met de zogenaamde budgettaire orthodoxie. Wat het monetaire beleid betreft, lijkt het taboe op directe financiering door de centrale banken te sneuvelen. Vooral dit laatste wordt verafschuld door orthodoxe economen. Op mondiaal niveau lijken overheden opnieuw het keynesiaanse denken te omarmen. In Vlaanderen zijn dergelijke analyses enkel bij een deel van de linkerkzijde te vinden. Vooral wat economische planning en regulatie van kapitaalmarkten betreft, is men in België aangewezen op alternatieve media.

Dirigisme uit de taboesfeer?

In zowat ieder land rijst opnieuw de vraag of de overheid terug een grotere rol moet spelen in het economische leven. Of het nu gaat om de productie van mondmaskers of het redden van grote bedrijven, zoals bijvoorbeeld de luchtvaartmaatschappijen. Wie zijn geschiedenis kent, weet dat economisch dirigisme zeker zijn verdienste kan hebben. Na de Tweede Wereldoorlog leidde deze politiek tot de zogenaamde *Trente Glorieuses*. Een periode van sterke economische groei, dankzij de keynesiaanse welvaartstaat en planning door de overheid. Ook nationalisering van strategische sectoren waren dus een belangrijk aspect van deze politieke economie. Iets wat overigens geen exclusief links fenomeen was. In Frankrijk werd het een centraal aspect van het Gaullistisch beleid. Al had het electoraal record van de Franse communistische partij (PCF) ook een duidelijke invloed.

Wat Vlaanderen betreft, lijkt het dirigisme zich nog steeds in de taboesfeer te bevinden. Het idee om de mogelijke staatsteun aan het noodlijdend Brussels Airlines te verlenen in de vorm van aandelen, werd in april door denktank Minerva gelanceerd. Een voorstel dat ook bij econoom Paul De Grauwe op sympathie kon rekenen. Indien het bedrijf staatsteun krijgt, kan staatsparticipatie in het kapitaal vermijden dat verliezen gecollectiviseerd worden en winsten geprivatiseerd. Helaas lijkt de Vlaamse politiek weigerachtig te staan tegenover het voorstel van denktank Minerva. Staatsteun is bespreekbaar, medebeslissingsrecht na corona niet. Zoals in Café Masereel werd gezegd: het probleem is dat men enkel in tijden van crisis socialist is.

Economische planning kan men toepassen op onze nationale luchthaven. Deze is grotendeels in handen van buitenlandse investeringsfondsen. Met een sterkere participatie in de luchthaven zou de Belgische overheid de beslissingsmacht in Brussel kunnen houden; het zou de grootste thuismaatschappij onder Belgische strategische controle kunnen brengen. Bovendien zou deze beslissingsmacht in Brussels Airlines gebruikt kunnen worden om het bedrijf sneller klimaatvriendelijk te maken. Sommigen in het groene kamp huiveren van het idee om te investeren in de luchtvaart. Het zou echter een gemiste kans zijn dit niet te doen. De luchtvaartsector zal niet plots verdwijnen door COVID-19. Indien men echter een voet tussen de deur heeft, kan men de sector wel sneller aanpassen dan dit zou gebeuren door marktactoren.

Anders gezegd, door te investeren in de luchtvaart kan de overheid deze sector sneller vergroenen. Iets wat minder aannemelijk lijkt indien de enige aandeelhouder de luchtvaartreus Lufthansa is.

Tenslotte kan een mogelijke nationalisering gecombineerd worden met publieke investeringen in het spoor. De trein en het vliegtuig kunnen elkaar perfect aanvullen in plaats van te concurreren. Sceptici zullen snel argumenteren dat publieke investeringen de begroting nog verder zullen doen ontsporen. Onterecht, publieke investeringen betalen zich op de langere termijn terug onder de vorm van hogere welvaart. Juist door deze langere termijn is het ondenkbaar dat marktactoren deze broodnodige investeringen zullen uitvoeren. Ook meer “gematigde” neo-keynesianen lijken dergelijke visie te onderschrijven. Het hoeft dus niet te verwonderen dat de Belgische publieke investeringen nog nooit zo laag zijn geweest als vandaag. Iets wat ook een verklaring is voor de zeer povere economische groei van afgelopen decennia.

Tobintaks

Een ander punt dat in café Masereel aan bod kwam, waren de publieke financiën. In de populaire media zwaaien opiniemakers en politici snel met budgettaire orthodoxie. Het tekort op de begroting zou een investeringspolitiek na corona in de weg staan. Een argument dat snel weerlegd kan worden, wanneer men naar de economische geschiedenis kijkt. Daarnaast wezen de panelleden in café Masereel op het grote aanbod van liquiditeit. Alleen zullen in een context van vrije kapitaalmarkten en een restrictief begrotingsbeleid deze liquiditeiten nooit ingezet kunnen worden bij een wereldwijde economische schok.

Om bijna mysterieuze redenen is het voorstel om financiële markten te reguleren afwezig in veel politieke duidingprogramma's. Ook nieuwe belastingen lijken voor politieke commentatoren onbespreekbaar. Toch zit juist hier een interessante combinatie: een taks op financiële transacties (FTT). Opnieuw geen idee dat door het Coronavirus ontstaan is. De Amerikaanse econoom James Tobin stelde dit al in de jaren 1970 voor. Concreet betekent dit dat er een (marginale) taks op internationale kapitaalstromen zou komen. Hoewel inkomsten voor de overheid mooi zijn meegenomen, zijn deze niet het uiteindelijke doel. Door een Tobintaks zouden vooral speculatieve geldstromen en flitskapitaal ontmoedigd worden, wat alvast bijdraagt tot een stabilisering van de internationale economie.

De belangrijkste verdienste van Tobins idee is echter democratisering van de politieke economie. In het verleden hebben financiële markten democratisch verkozen regeringen snel ontmoedigd om een expansief, keynesiaans beleid te voeren. Het bekendste voorbeeld is Frankrijk in 1981. Terwijl de coalitie van François Mitterrand haar verkiezingsbeloftes trachtte te realiseren, begon een massale speculatiegolf tegen Frankrijk. Het hoeft dus niet te verbazen dat vooral linkse regeringen in het vizier van de financiële markten kwamen. Bij de eurocrisis zou dit opnieuw duidelijk worden. Een beleid dat strijdig is met de ordoliberalen hegemonie wordt meteen afgestraft. Een taks op financiële transacties zou het speculatiewapen alvast helpen neutraliseren.

Het echte debat zit in de operationalisering. Voorstanders uit het politieke centrum zien dergelijke taks het liefst op Europees niveau. België heeft zich achter deze houding geschaard. Federale regeringen hebben de tobintaks officieel gesteund, op de regering Michel I na. Linkse partijen willen de Europese besluitvormingen echter een stap voor zijn. Het lijkt immers

ondenkbaar dat de lidstaten van de EU unaniem instemmen met het idee van Tobin. Gezien de Europese ministers van financiën (ecofin) dit debat sinds de jaren 2000 voeren, heeft links hier zeker een punt. Bovendien zullen landen met sterk uitgebouwde kapitaalmarkten, zoals Luxemburg en Nederland, niet meteen geneigd zijn om zo'n taks op Europees niveau te steunen. Ook het einddoel van een tobintaks is voor discussie vatbaar. Keynesiaanse economen zien de taks als het perfecte instrument om het kapitalisme tegen zichzelf te beschermen. Voor radicaal-links is het dan weer een eerste stap naar een socialistische transformatie.

Opmerkelijk is dat veel ideeën uit het economische debat van Café Masereel niet per definitie socialistisch zijn. Eerder kan men deze situeren in de klassieke, keynesiaanse analyse van een economie in crisis. In het buitenland lijken er ook (centrum)rechtse regeringen zich in te schrijven in dergelijke politiek. Zelfs wat de Tobintaks betreft zijn conservatieven niet automatisch vijandig, al is het zeer twijfelachtig dat rechts deze effectief zal realiseren. Ook andere bedenkingen dringen zich op bij een (mogelijke) terugkeer naar het keynesianisme. Hoe gaat rechts reageren eens de economie gestabiliseerd is? Het lijkt aannemelijker dat de rechterzijde na corona terug wil naar *business as usual*. Ook de concrete invulling van eventuele staatsteun is een onderwerp van politieke strijd.